

Politikai
röpiratok

2

$\frac{2}{17}$

NYILT LEVÉL
VÁLASZTÓIHOZ

FÁBIÁN GÁBOR

ARAD ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐJÉTŐL

1867.

9.

(BÁLLAGI MÓR.)

ARAD,

NYOMATOTT RÉTHY LIPÓTNÁL.

NYILT LEVEL

VÁLASZTÓHÓZ

FÁBIÁN GÁBOR

ARAD ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJÉNEK

1887

ARAD

KYOMATOTT HÉREY LIPÓTNÁL

Tisztelt választók !

Mindjárt két éve lesz, hogy Önöket az országgyűlésen képviselem. Azóta e minőségben sem közvetve, sem közvetlen magamat Önökkel általános érintkezésbe nem tettem, mert sem fönt hirlapok útján, sem lent személyesen keregett szónoklatokkal Önöknek nem kedveskedtem. A körülményekhez képest egyiknek sem láttam szükségét. Szólni ott és akkor, hol és mikor a helyzet kívánja — ez az én szabályom. Időn kívül a legékesebb beszéd is elvesztegett kincs, melynek kevés értéke van : csak a maga idején mondott szó ér valamit. Erre most érkezettnek látván az alkalmat, olyannal fordulok ezuttal Önökhez ; és azért írásban, hogy így a szó mindnyájukhoz egyenként eljusson. Az országgyűlésről akarok beszélni s abból, mit mondandó vagyok, kívánom Önökkel a helyzetet és abban elfoglalt állásomat megismertetni és itéltetni is egyszersmind.

Mi volt célja a 1865 végén egybehitt országgyűlésnek, ugy hiszem, aziránt mindnyájan egy értelemben vagyunk. Kiki el fogja ismerni, hogy az nem volt egyéb, mint a birodalom évek óta vizálgodásban élt két fele közti kiegyezkedés. Erre az első sikeres lökést az ugynevezett husvéti czikk adta, mely hozzá egyszersmind a legbiztosbnak látszó ösvényt is kijelölte. A kezdeményezés, hazánk ama legnagyobb fjától jöven, kit magáénak vallhatni egész birodalom szerencséjének tart, s e nehéz időkre fentartottnak látni a Gondviselés különös ajándékának néz, mind a kétfélnél viszhangra talált. Annak nyomán nem sokára országgyűlés lön hirdetve s a képviselők választásánál mindenütt a Deák neve s elve lett a programok jelszava — mintegy szentesítéseül a kitüzött célnak.

Ehez képest, a megalakult országgyűlésnek első, legfőbb föladata a kiegyezkedés lévén, mint ez a magán életben két magába szállott ellenséges fél közt, nem érzékeny szemrehányásokkal, hanem bizalmas kéznyujtással kezdődik : ugy a képviselő testületnek, ellenfeleivel szemben, az engesztelékenységet s egymáshoz közelebb vivő, bár komoly, de szelid modort kellett szabályul vennie ; nem pedig a keserü mult szenvedélyes fölmelegítésén kezdeni a dolgot. Annálinkább, mert ez utóbbira többé szükség sem volt. Elvégezte ezt a 61-ki országgyűlés, mely ebben egész erejét, ugy szólván, kimerítette. Az ez uton vett elégtétellel bizvást beérhettük ; és ez akkor helyén is volt ; mert a kebelbe fojtott keserüségnak, ha számára rés nyílt, természetesen szükség kiömölnie. Az ily szellemü nyilatkozatok a jelen országgyűlésen még azért sem voltak szükségesek, mivel mindazt, ami kitüzött céljához képest, teendő volt, az országos bizalom és képviselői, majdnem összes programok által kijelölt vezér maga tervezte és adta elő, ismert írásbeli remek dolgozataiban, oly bevégeztséggel, hogy azok sem czáfolatra, sem igazításra semmi tért nem hagytak. Ellenök, vagy mellettök szólani, egykép hiü törekvésnek látszott, s csakis azok tették, kiknek, midön az ügy rá nem szorult, magukért is kedvök van beszélni. Én ezt, elől említett elvemnél fogva, nem követtem, s ez az oka, hogy Önök tölem a hirlapokban nem szónoklatokat, csak szavazatokat olvashattak eddig. Ha rá az idő s alkalom megjön, tán amazok sem fognak nálam is végkép hiányzani.

Azt legalább szavazásaimból tudják Önök rólam, hogy én mindig, minden tárgyban, a kikiáltott országos vezér zászlója alatt álltam és állok. És ez a földolog, ugy Önöket, mint a helyzetet tekintve. Mert egy az, hogy én erről Önöket, választásomkor, írott program által (melyet nem is adtam) előre nem biztosítottam volt, és így lekötve nem lévén, szegődhettem volna más zászló alá is ; más meg az, mivel most annak, hogy egy képviselő, mely párthoz tartozik, a szokottnál nagyobb jelentősége van. Engem erős meggyőződés birt arra, hogy elvben, modorban s egész el-

járásban, ne mást, mint a Deákpártot kövessem. Ámbár korántsem titkolom, hogy nekem eleve egyben-másban eltérő nézetim voltak; de a tárgyak magánértekezletek általi előleges megvitatásai éppen arravalók, hogy kölcsönös capacitatio eszközöltessék; s ez uton elfogadni a magunkénál józanabbnak beismert nézetet sohasem következetesség elleni vétség, míg viszont annak kereken elutasítása mindig az ész, s gyakran az ügy rovására üzött kárhozatos dacz csak. Én hát, ez elvet követve, némelyekben capacitáltatni engedtem magamat s jobb meggyőződésem folytán előbbi külön nézeteimmel felhagyni kész voltam.

És örülök, hogy ezt tettem, mert e lépésemet az országgyűlés működésének eddigi eredményei bőven igazolják. A többségtől választott ösvényen, a kiegyezkedés üdvös műve szerencsésen megindult s oly szépen halad előre, hogy ha csak elébe magunk, meggondolatlanul gátokat nem hányunk, rajta a közösen óhajtott végcélhoz bizton eljuthatunk. Már csak az is, amit idáig elértünk, tekintve a bel- és külkörülményeket, oly nagyszerű vívmány, melyre támaszkodva, mindenfelől nagy mértékben fenyegetett nemzeti önállásunkat biztosítottnak nézhetjük s melynek segítségével nemcsak azt, ami belőle most hiányzik, s mit visszakövetelni jogunk van, hanem mindazt is, amit még jövőre nézve kívánni érdekünkben fekszik, ha nem egyszerre is, lépésenkint bizonynyal kivivnunk lehet. Nem szükség részletesen rajzolni Önök elé az ország jelen állását; ismerik azt maguk, mert élvezik jótékony hatását s érzik a különbséget a ma és tegnap között. Azért csak röviden említem fel: 1848-ki törvényeinkben az ország legdrágább palládiuma kezeinkbe visszakerült; vérünk jobbjából alakult nemzeti kormányunk őt illető székén helyet foglalt s honfias buzgalommal működik; a koronázásnak nálunk oly nagy jelentőséggel bíró ünnepe véghez ment, melyen fülünk s az európai fényesen képviselt diplomátiának füle hallátára, isten szabad ege alatt esküdött a felkent király alkotmányunknak hűséget; alkotmányunk ősi védbástyái, a helyhatóságok, megyék és városok új életre ébredve, erő-

teljes mozgást fejtenek ki; az ország összes jövedelmei, idegen rabló kezekből kiragadva, saját embereink által kezeltetnek; mindenben, ami a miénk, magunk vagyunk gazdák; mint az anyagi, úgy a szellemi téren, az önkényszava elnémult; iskola és egyház szabad fejlődésnek indult; végre az ekkép szerkezett államgépezetnek főgondnokul a szabad sajtó is mellé van rendelve, hogy a nyilvánosság felszabadult terén, az egésznek rendszeres menete fölött argusi szemekkel őrködjék.

Mindezeket az a Deákpárt vivta ki, melyhez én is magamat számítom. És hogy ezek nagyszerű vívmányok, azt el kell ismerni még annak is, a ki jelen állásunkat, nem mondom, azon szégyenteljes helyzettel, melyben most legutóbb valánk, de egész történelmi multunkkal komolyabban összeméri. Én legalább (nem nagyitva szólok) nem ismerem a magyar történelemben oly korszakot, a melyben nemzetünk annyi valódi alkotmányossággal birt volna, mennyinek a jelen, igazán mondhatni, alkotmányozó országgyűlésen birtokába jöttünk. Ennek bővebb kimutogatása azonban nem ez alkalomra tartozván, elég azt itt csak egy átfutó pillantással érintnem. Törvénykönyveinkben az alkotmányosság fogalmai, elejétől fogva megvannak ugyan: de csak itt-ott elszórt hiányos töredékekben, melyeket rendezegesszé alakítva, s egy keretbe foglalva a 18-ik század végeig nem látunk; ekkor kezdte azokat először az 1791-ki országgyűlés s ez is csak röviden formulázni. Ámde ha ez alkotmányosságot az életben s gyakorlatban nézzük, azt, mint ilyent, oly fukarnak s meddőnek találjuk, hogy igazi néven merő arisztocratai privilegialis intézménynek kell mondanunk. Mert annak kizárólagos birtokosa az arisztocrataok osztálya volt, mely azt valamint maga szerzette magának, úgy csupán maga is gyakorolta saját és a vele együtt uralkodó dynasztia szelleme s érdeke szerint, sőt nem egyszer ez utóbbinak ellenére is. Ez így ment az Árpádok, így a vegyes királyok alatt is. Attól fogva pedig, mióta ezen a réven elébb külön állással birt hazánk Ausztriával azonegy uralkodó alá jutott, tudjuk, hogy még e

privilegialis alkotmányosságot is mennyiben élveztük. Megmaradt a név és a külalak, de a lélek belőle kiszorított. Bécsből történt minden intézkedés idegenek kénye, kedve szerint. Tartattak országgyűlések, nem mikor s hol a törvény rendelkezett, hanem mint a hatalomnak tetszett; szabad volt azokon az ünnepélyes kötések és törvények lábbal tapodása ellen panaszkodni, de sikert kivívni ritkán s akkor is mintegy kegyelemképen engedtetett, mint ezt ily esetben hozott régibb törvényeink émelységig hálálkodó, lealázkodott hangja mutatja. Ott volt kormányzó czimével a helytartótanács, várva fölülről, hogy mit szabad tennie. Ott Budán a királyi kamara, tárnokmesterével, satyrájaul az államkincstár-kezelésnek; mert gazdája Bécsben székel, ki az ország jövedelmeiről, mintha hozzá közünk sem lett volna, saját külön céljaira önhatalma szerint rendelkezett. Az ugynevezett magyar kancelláriát, mely nem is magyar, hanem idegen földön vette első kézből a tovább adandó parancsokat, említeni sem tartom szükségesnek. A municipiumok a hatalom e közvetítő organumai alatt állottak, a kormány érdekeit szolgáló főispánokkal élükön. Ha a törvénytelen felsőbb rendeleteknek az első szóra nem hódoltak, szabad volt remonstrálniok, ugyanoda, honnét a sérelem került, és ha a második, ritkán kielégítő szóra sem akartak hajlani, jöttek a teljhatalmu biztosok föltett főveggel olvasni le az elnöki székből a bécsi parancsokat, használva, hol jónak látták, diszül s nyomatékul, katonát és fegyvert, s ha kellett, börtönt s békót is. Hasonmása azon állapotnak, melyben Rómát látjuk a Caesarok alatt, kik is az államon a republikai divatos öltözéket meghagyva, mint imperatorok, a szó szoros értelmében, parancsokkal uralkodtak.

Ilyen volt korszakonként az államélet nálunk is, Árpádtól kezdve V-ik Ferdinándig. A mi rendes alkotmányosságunk 1848-tól datálódik; sőt mondhatni, nemzet is csak attól fogva vagyunk; addig a magyar hazában az államélet pusztán külön országos létezést, vagyis külön uralkodó alá rendelt helyzetet, de nem, mint ma értjük, nemzeti ön-

állást jelentett. Ez utóbbit az 1848 hozta meg számunkra; de a nyomban rá bekövetkezett gyászos forradalom, alig hogy élvezni kezdtük, már elrabolta tőlünk azt s jutottunk abba a siralmas helyzetbe, melyben tudja kiki 18 hosszú év lefolyása alatt mint voltunk porba tiporba, mily lealáztatást, szégyent, boszantást, zaklatást és zsarolást kellett kiállanunk. A lélek fellázzad bennünk csak emlékezetére is annak, hogy ily sorsot elviselni kénytelenek voltunk — többet a tatárok alatt sem szenvedt a magyar. Az országgyűlés intézkedése e sors alól szabadított fel bennünket s helyette a 1848-ki alapra állított vissza — biztosabban, mintsem azon eredetileg álltunk volt; mert most nincs mit félnünk, hogy arról a reactio akkori ördögös ármányai újra lelökjenek. Lehetetlen; az idők s viszonyok a szerint változtak, hogy a kik ezt még egyszer megkísérteni menének, ránk csak talán, de magukra minden bizonynyal végpusztulást hoznának.

Azt kellene hinnünk, nincs köztünk egy ember, a ki ez üdvös vívmányon megnyugodni ne tudna. Nem teljes megelégedést, csak megnyugvást értek, mert amaz, mint a magánéletben, ugy az államéletben is sehol nem létezik; nem is kívánatos, minthogy egy ponton megállapodást és tespedést föltételez; holott ugy egyes embernek, mint nemzeteknek is, magas rendeltetésök a tökély felé való végetlen előhaladás. És a megnyugvást is, az államéletben, csupán a már szentesített, de még gyakorlatban ki nem próbált törvényekre terjesztem ki. Ezeket meg kell nyugodni minden jó polgárnak; ellenök idő előtt kikelni senkinek nem szabad; különben a törvényhozás egy nemzet kezében merő szeszélyes játékká válnék, mit végre is az absolut hatalom zsákmányolna ki a maga javára. Abban, mi még vita tárgya, nyílt tér van az ellenzésre. Az oly ellenzéknek, mely ezt az elvet követi, örülnünk kell, mert az a józan szellemnek élesztő kovásza. Ily ellenzék, mely a kivivottal nincs megelégedve, hanem annál, a törvényes uton még többet s jobbat követel, nálunk is van, s tisztelet becsület azoknak, kik hozzá tartoznak.

De, fájdalom, vannak ezek mellett, bár szerencsés kevesen, olyanok is, kiknek nem elég, hogy a létrejött ténylegényeken, míg még életbe sem léptek, máris nemcsak megnyugodni nem akarnak, hanem ellenök szerteszét az országban, szóval és írásban nyílt harcokat folytatnak; a katonákat hasztalanoknak, károsoknak, a házára pusztulást okozóknak, alkotmány-sértőknek, szerzőiket — az országgyűlési többséget, fejével Deákkal együtt — függetlenségi sirásóinak s hogy egy merész szóval mindent kimondjanak hazaárulóknak hirdetgetik s mellette, szomorú következtetéseikből, a végrehajtó nemzeti kormányt tartózkodás nélkül ócsárolják, gunyolják és rágalmazzák s e szellemben, minden tőlök kitelhető módon, széles e hazában keszszenedélylyel izgatnak, a nélkül, hogy az általok imkárhoztatott többségi eljárás ellenében, valami jobbat, világosan formulázott programmban, előmutatni tudnának, vagy akarnának. Nem állítjuk, hogy mindezek alatt bűnös szándék rejlik, mert a kik ezeket teszik, véreink és rokonaikra mi visszatörésként sem akarjuk háritni a vádat, hazaárulók s szándékosan a haza vesztére törnek. Lehet, hogy akarnak, de hogy a mód és eszközök, miket annak kivételére használnak, rosszul választottak és hogy megkezdett munkájok nem építő, hanem rontó szellemben történik. Az általok eddig nyújtott kész adatok után, bizvást kimondhatjuk. Erre vonatkozva csak olyakat említek fel, melyek magoknak sem lehet tagadniok. Okuk a többség elleni eredményesre, a magok részén tapasztalt törpe minoritás emésztése, de meg nem emészthető érzete; s ebből folyó legközelebbi céljok ezen többségnek bármi áron lehető megbuktatása, hogy aztán azt az ülésből kivetvén, ők vehessék kezükbe a gyepelöt. Ez magában még ártatlan, sőt nemes türelmet igényelne, ha annak rende szerint történnék; de lássuk az eredményeket, melyeket e végre elővenni jónak láttak. Első eredmény is: országgal világgal, el akarják hitetni, hogy a ropogzó többségben levő Deákpárt, melyet a hírlapok számszámra, mely szerintsóztak közleni, valóságban korántsem létezőnek, mert az országgyűlésen kívüli közvélemény egész máské-

ő nézetökkel egyezőleg hangzik. De mivel ezt idő-
tt, csak vaktában, abbéli biztokban mondták ki, hogy
még úgy nincs is, úgy lesz az bizonynyal, mihelyt ök
arják, e czélből megyéken, városokon szerte elkezdték
gok részére a toborzást. És midőn három, vagy négy
gyei bizottmánynál tett kísérleteik félig meddig nagy
nezen sikerültek — bár a mai rendszer mellett, ország-
ülési tárgyaknál, nem a bizottmányok, hanem a választó-
rületek véleménye döntő — ismét időelőtt hoppot kiál-
tak és a csekély eredményre nagyokat építve, Kossuth-
z fordultak, azon öt s magokat áztató reménynyel, hogy
jd ő megteszi szavával a többit, mi által tovább üzendő
atásaiknak sikert szerezzenek. Kossuth meg sem is ta-
lta szavát tőlük; küldött ennek folytán e ddig három mani-
tutumot is, melyek mindegyike, de főkép a jászladányi, tel-
en az ő eszméik, vágyaik és törekvéseik viszhangja. E
gy férfit megnyervén magoknak, most már az ő nevével
kedve izgatnak. És mert e névhez a forradalom emléke
1 kötve, vele a forradalom minden dicső és szomorú em-
eit is egyenként előidézik. Ebből viszont alkalmat vesz-
: magoknak, az Ausztria és köztünk törvényesen fenn-
b kapcsolat czélszerűtlen, szükségtelen, sőt ártalmas vol-
feszegetni; annak minél tágabbá s ha lehet egészen fel-
ottá tételére dolgozni s helyette nem tudom, minő áb-
dos szövetségekről álmodozni és ezzel közvetve a dy-
tiától való elidegenülés szikráját szítani. Végre, mivel
lős kormányunk és szabad sajtónk van, emezt különösen
az ellenében arra használják fel, hogy minisztereink min-
eljárását gáncsolják s hol bennök megróvni valót találni
1 tudnak, affélét magok költenek; rájok fogják, hogy ez,
y amaz ártalmas szándékot táplálják; hogy ámbár mago-
függetleneknek nézetik, bécszesli érintkezéseiknél igenis
rendeltszerepet visznek; hogy míg a közös ügyekben oly
gó munkások, a közügyek kezeik közt sehogy előre nem
mek; hogy midőn békére volna legnagyobb szükségünk,
on háborukat s veszélyes szövetségeket tervezgetnek
S mindezt nem egyébért, mint azért, hogy általa bebi-

zonyítsák mily nyomoru a jelen állapot, melyre az országgyűlése bennünket juttatott; és hogy ezt még példákkal is igazolják, most Angliát, majd meg az amerikai szabad államokat mutogatják föl előttünk, szemrehányáskép a kormány irányában, hogy mért nem állunk már alkotmányosság dolgában ott, hol azok, mintha minket egy lökással oda lehetne juttatni, a hová amazok évek hosszú sora után sok s nagy küzdelmek által juthattak.

Ne kérdezzék Önök tőlem, kik azok, a kik ezt teszik és így gondolkoznak; mert nevök nincs. Elég őket e szóval jelzenem, hogy ők a kiegyezkedés ellenzői, és így oly egyének, kikből, míg a sanctio pragmatica áll, kormány, bizonyos, hogy nem fog alakulni; mert a magyar miniszteriumot a koronás magyar király nevezi ki, s ez, mint egyező fél, egyezkedni nemakarót abba föl nem vehet. Hanem már most én kérdem: ha ugyanezen férfiak kormányra nem juthatnak is, de azt, ami sziveik legforróbb óhajtaása vagy egy, vagy más módon csakugyan ki birnák vivni hogy a jövő képviselő választásnál a többség részökön legyen — mit gondolnak Önök, mi sors várna akkor reánk? Könnyü ki találni annak, a ki a fennálló viszonyokat közelebbről szemügyre veszi. Nincsen bizonyosabb, mint az hogy az ily többséggel Pesten összeülő jövő országgyűlés a mint a mostani miniszteriumot lemondásra kényszeritné azonnal — még talán a válaszfelirat előtt, utána minden esetre — nyomban széljeloszlattatnék s ekkor a bizodalomát vesztett hatalom, magát legjobb szándékából kiforgatva látván, minden tovább folytatandó egyezkedéssel felhagyva, ismét előbbi útjára térne vissza; a gyönyörű provisoriumot, Schmerlingjével s többi jól ismert sallangjaival, újból felállitná — és most, hihetőleg, állandó organisatiókép. S míg erre az imént disponibilitásba helyezett democraticus alakok, a megyék praetorialis palotáiba a főispányiszek elfoglalására szép csendesesen besétálnának, addig onnan a mostani *ur i főispányok*, kiknek urasága némely telivérü demokratáink szemét úgy sérti, nagy hűhóval négyes fogatokon hurcolkodnának ki s járnók vizsont a régi keserves nótát. Tá-

maszt pedig ez új rend fentartására a hatalom azontul, nem kérdeve többé a magyart, kétségkívül az ugyis általa ellenünk teremtett nemzetiségi kérdésben s a szláv elemben keresne, hol erre anyag és hajlam bőven meg van. És ezt ekkor az egész európai diplomacia helyeslése követné, mely hihetőleg ezt mondaná rá: „csalatkoztunk a magyarban; ez egy agyafurt nép, mely sem féket nem tűr, sem szabadságot meg nem bír; tűrje, mit maga szerzett magának.“ És ha ez így lenne (pedig alig lehetne másképen), mivel állnak akkor ellenébe azok, kik a catastrophát fejünkre idézték? Oly hangon beszélnek, mintha a honvédek száz-ezrei állanának hátok megett, meg annyi gyűtűs puskával s milliók volnának tárczáikban készen rendelkezésökre; vagy fél Európa tetteleges rokonszenve volna biztosítva számukra. Pedig ilyesmiről szó sem lehet. Volna bár legalább csak némi alappal bíró politikai combinatio is nálók észrevehető: de még az sincs. Mert államügyeknél, mint ezt némely hirlapczikkeikben teszik, a vak véletlenre, vagy pusztá iskolai teoriákra építeni, bármi egyéb lehet, csak állampolitika nem. Meglehet, Ausztriának az absolutismus újból gyakorlatba vétele vesztére fogna kiütni; sőt, mint már föntebb megjegyzém, magam is azt hiszem, de ne higye senki, hogy mellette Magyarország épen maradhatna; veszne szintén vele együtt és hihetőleg örökre — a politikai kilátások jelenleg úgy állnak.

Ezekre kívántam Önök figyelmét felhívni: nem, mintha politikai józan belátásukban kételkedém: dicséretes tanubizonyságát adták annak, azon hálanyilatkozatukban, a melyet a haza legnagyobb fiának — inkább mondhatnók, atyjának — Deáknak, az országgyűlés eddigi bölcs vezetéséért, általam kívántak benyújtatni s elengedhetlen megbántás lenne részemről csak távolról gyanítani is, hogy Önök e nyilatkozatukat, nem mondom, közvetlen visszavonni, de bár kikhez intézendő, más szellemű bizalomszavazatukkal valaha meggyengíteni képesek lehetnének. Országosan ismert hazafias buzgalmukat sem szabad kétségbevonnom: de épen mivel ezt óhajtanám minden körülmények között

megőrizve látni, s mert van okom félni, nehogy azt ez izgalmas időkben kiszórt fenyegető, vagy csábító szavak némelyeknél tévutra találják vinni, azért véltem jónak, ez óvakodásra intő szózáttal föllépni. Azok t. i., kik a Deák-pártnak, a kormánynak s az általok folyamatba hozott kiegyezkedésnek megbuktatásán dolgoznak, egy oly nevet tűztek zászlójokra, mely ana dicső emlékü férfit, kinél az önfeláldozó hazafiuságnak magasztosb példányát nem ismerünk, és ki ezért eddig a magyar hazában folyvást kedves emlékből, köztiszteletben és kegyeletben állott. Az izgatás most már e nagy férfinak, Kossuthnak nevével üzetik. Épen nem lenne csuda hát, ha egy ily magasztos példa által a mieinkből némelyek hitőkben megtántorítva, magok az izgatók proselytái közé beiratni hagynák. Ettől szeretnék közülünk mindenkit megóvni. Ennélfogva arra kérem és intem azokat, a kik magokat a kísértők ígéző szavató megatva s a nagyszerű példa csábító ereje által bátorítva ily lépésre netalán hajlandóknak érzének, mielőtt azt megtennék, jól megfontolják a következményeket, miket az mind személyökre, mind az ügyre nézve maga után vonna. Oly politikai hittagadás lenne az, mely az azt elkövetőnek még erkölcsi jellemére és észtehetségére is nagy árnyékolvetne; mert általa a már előbb Arad részéről aláírt Deák-párti bizalom szavazat hazudtsággá s a megfontoló ész hirnélkül könnyelműleg papírra hányt álemlékirattá válna. Egész világ szeme előtt, ma és jövődre. Ez a személye tekintet. Az ügyet tekintve pedig azt kell nézni, hogy egyes szavazatokból alakul a többség, és ki a magáét mostani többségtől elvonja, egy lépéssel segíti ennek föléb az a pártot, mely ha többségre vergődne, az országos viszonyok megkezdett rendezése, mint föntebb kifejtém, végkép elakadna. Mert azzal ám magát senki ne ámítsa, hogy az a párt, melyet a „Magyar Ujság“ képvisel, az által hirdetett elvek- s módokkal, dolgainkat oly karba helyezni képes lehetne, minőben azokat látni óhajtanók. Affélekkel ugyan, még ha Kossuth nem távolról, hanem személyesen állana is a párt élén, boldogulni soha sem ő, sem

haza nem fogna. És én majd nem is tudom megfogni, hogy e nagy férfiú, kit csak bámulni és tisztelni tanultunk, e párt részére tett nyilatkozatával mint mutathatta be magát ugy előttünk, hogy őt, még nekünk kicsinyeknek is, meg kelljen sajnálnunk. Ismerve elveit s harczias szellemét, azt nem vártuk tőle, hogy szabaddá léte után egyenest az országgyűlési nagy többség karjai közzé repüljön; de várhattuk, hogy a balközép tisztos ellenzékének soraiban elől, Deákkal általellenben szemléljük őt; arról, hogy nevét s zászlaját annak a kis töredéknek adja, melyet 48-ban úgy lenézett, hogy azt haragjában ő keresztelte először törpe minoritásnak el — álmodni sem mertünk volna. Ezen meglepő tapasztalásnak csakis abban lehet némi kedvező magyarázatát találni, hogy erre Kossuthot egyedül a helyzet s egyének nem ismerése birhatta. S ezt föltéve, hinniünk kell felőle, hogy mihelyt hazája jelen viszonyai felől kellőleg értesülve lesz, és jelesen megtudandja, mily piaci izékedés vitetik végbe nevével: nem fogja engedni annyira menni a dolgot, hogy ez uton a személye iránt eddig áplált országos kegyelet napról napra alább száljon, sőt ha az izgatók terve, szomorú következményeivel együtt, az ő auspiciuma alatt, netán sikerülne, a szivekből végkép kioldudjék s ellenkező érzelmeknek adjon helyet. Az idő sokra megtanít s előbb utóbb meg fogja belőle tanulni Kossuth is, hogy Magyarországot, ugy amint az 18 éven ált szertezét dulatott, most már csak az adott viszonyokkali kiigyezkedés mentheti meg és csak ha majd ez uton, mint visszük s reméljük, teljesen lábra állt, akkor lesz helye, a résznek fenntartása végett, ha kell, harczias tervekhez nyulnunk és riadót fujnunk. Mind a két feladat teljesítésével örömmel látjuk Kossuthot, bármelyik oldalon — habár mint ellenzéki vezért is; mert tudjuk, tőle mindenik téren csak nagyot, szépet és jót várhatunk. De időnkivüli, semmi tiltást nem nyújtó, sőt tetteleg meg sem kezdhető vakmerő állalatokra senkinek, honfi barátim, magunkat oda ne adjuk.

Ha a fennforgó országos kérdéseknél Deák s Kossuth jellemének egymással szembeállítását s az országgyűlési

pártok e két szellem közti megoszlása valakit a választásra s mely részre állásra nézve habozásba hozna: ne ellenfelek ön részökre hajló szavait hallgassa, hanem a nyeket nézze s ezekből ítéljen — önmagától el fog igazodni. A tények mind a Deákpárt részére szólnak. Mely azok, elmondottam fölebb, hol az országgyűlés eddig kivott jótékony eredményeit elősoroltam. Ezek ellenében ugyan az izgatók majd meg annyit tudnak ujjaikon felszárlálni, a mi még hiányzik, vagy nem úgy van, mint lenni kellene. Ilyenek például: az adó- és hadügy; az országintegritását, Fiumét s Horvátországot illető kérdések; municipiumok és parlamentaris kormány között fenaforgó nehézségek; az absolut rendszerből fennmaradt többféle intézkedések s eljárások ellen oly hangosan hallatszott panaszok; és végre, mi ellenfeleinknek legkedvencebb vészparipájok, a közös ügy, melyen majd mérges boszúval majd szilaj jó kedvvel váltig lovagolni meg nem szűnnek. Mindezek, meg kell vallani, plausibilis izgatószerke a nagytömegre nézve; mert könnyű az ily előterjesztést e valószínűnek tetsző befejezéssel végezni: ime a magyar kormány alatt is csak ott áll az ország, hol az osztrák alatt állott csak úgy adózunk, mint előbb, csak úgy szedik tőlünk katonát most is; csak úgy szivjuk a trafikot idén is, mint tavaly stb. De ez áltató beszédnek hitelt csupán az felel adni, ki a maga szemével látni nem akar, maga eszével ítélni röstel. Mert csak a vak nem veszi azt észre, hogy mióta miniszteriumunk, koronázott királyunk, törvényhozói képességgel felruházott országgyűlésünk s municipális hatóságaink vannak és szabad sajtóval birunk: államtestületünk minden erében megpezsdült a vér s általános mozgást, élénkiséget, szabad tevékenységet idézett elő az egészben, annyira hogy erős lüktetését némelyekben mérsékelni már-már szükségesnek látszik. A ki pedig gondolkodni s önfejéltőlítelni melles azon, hogy a még szükségesekből többféle hiányzik, megütközni, annál kevésbé kétségbeesni nem fog, mert a helyzetet és előzményeket ismerve, tudja, hogy a hiányzókat fölemlítettekből egyetlenegyre nézve sincs az országos ren-

lkezés joga és szándéka föladvá ; hanem hogy azokat
yszerre mind létrehozni lehetetlen, mert ahhoz az építke-
si tért, melyet kormányunk a mult pusztítás romjaival s
emetével betemetve vett át, előbb tisztázni kell s erre idő
vántatik, s mert míg ez meg nem történik, azt sem lehet
zatosan megállapítani, hogy most már a változott viszonyok
kor kívánalma szerint, hová minek s mily renddel kell
ni, hogy az új alkotás ne csak a régit pótolja, de cél-
korszerű is legyen ; tudja, hogy e fontos tekintetnél fogva
-ott egyet-egyed a botránkövekből ideiglen helyén kellett
gyni, nehogy a kivetés által még több akadályt okozzon ;
hogy ugyanezért az országgyűlése némelyekre nézve
ugynevezett indem nity bill elfogadásával a miniszter-
mot felhatalmazni is jónak találta, s hogy ez által a mi-
őbb törvénytelen volt is, ideiglen, míg t. i. vissza nem hu-
tik, törvényessé válnak tekintendő. Tudja végre az, ki
: előzményeket ismeri — s ezeket ismerheti mindenki,
ert nyilván történtek — hogy a kiegyezkedési előleges
kudozásoknál egyik fél, vagyis az uralkodó hatalom ré-
éről a közös ügyek felőli intézkedés peremptorius föl-
tel gyanánt volt kikötve ; mit tehát kereken visszautat-
ni annyi lett volna, mint kimondani, hogy ez árron ne-
ünk a 48 nem kell, inkább maradunk tovább is, a hogy
oltunk már 17 évig — az önkény uralma alatt. S vannak,
k azt hiszik, jobb is lett volna úgy s argumentumul Sza-
ovát, Königrätzet, Velenczét emlegetik fel, mondván :
kori szorultságában Ausztriát mindenre, mit elébe diktá-
nk, rábirhattuk volna — talán még arra is, hogy Ferencz
özsef többé császár se, csupán magyar király legyen. Az
mi gondolkodó emberünk, kinek nevében most szólok,
ikor ily beszédeket hall, nem vesztegeti idejét hosszas
záfolattal, hanem szánakozó mosolylyal oda mutat a prá-
ai békére, melyet, mikor már Klapka határainkon belé-
ett, a minap Salzburgban tisztelkedett Napoleon mester-
eze szöttefont. Legyen rá nekünk is ez a feleletünk. Még
a az említett veszteségek után lett volna is valami kilátás
rra, hogy azokat Ausztria ellenében némi eredménnyel

kizsákmányolhassuk : akkor sem lett volna tanácsos ezt tennünk, hanem inkább arról gondolkoznunk, mint lehessen a bennünket közösen ért csapást közös javunkra fordítunk. Ausztria, mely eddig azt hitte, hogy mint nagyhatalom, Magyarország sympathiája nélkül ellehet, a legutóbb kapott nagy leczkéből megtanulta, hogy nagy hatalmi állásának sulypontja többé nem Bécsben és a Német-Olaszország felett eddig gyakorolt, de most már végkép megsemmisült hegemoniában, hanem kizárólag Budán fekszik s ha még nevét tovább fentartani akarja, erre kell támaszkodnia. És azon különös helyzet mellett, a melyben mi magyarok az európai népcsaládban s majd mondhatnók, az egész föld kerekéségén, minden vérrokonság nélkül, elszigetelten állunk itt s magunkban fenn nem állhatunk ; ugy ama sajátos viszonynál fogva is, mely köztünk s Ausztria között századok óta létezik, most a birodalom válságos állapotában, őszinte részvétünk által, saját érdekünkben oda kellett működünk, miszerint a lajthántuliaknál erős meggyőződésé érleljük azt a hitet, hogy egymásra egyaránt nagy szükségünk van. Ebben fekszik oka annak, hogy az országgyűlés a közös ügyek kérdését, mely mellé a hazai válsága volt kötve, magáévá tette. S az eszes belátó azt fogja mondani: nagyon bölcsen tette, az adott helyzetben csak ez lehetett a legjózanabb politika. E meggondolva tett számító lépésnek közvetlen eredménye az, hogy annak folytán nyomban a 48-iki alapra láttuk magunkat visszahelyezve, melyen folytatjuk azóta alkotmányos működéseinket. S mégis elleneink különösen ebben, a közösügyi törvényben látják alkotmányunk sirját megásva a többség által. Hogy e törvény egész becsét s hitelét lerontsák, még meg is alig született, veszett nevét költötték ; rajta s szerzőiken komoly, gúnyos és nevetséges modorban elmeleikkel folyvást köszörülik s a közös ügyek nevével annyiféle csufot üztek már ekkorig, miszerint még csupán az van hátra, hogy benne egy új káromkodási formulát hozzanak divatba. S ugyan miért? mert hát azt hiszik, ez eddig saját nevén nem ismert szülöttet, mi Deákpártiak jó kedvünk-

ből teremttük. Pedig tudniok kellene, hogy az nem ma született, csak ma iskolázás alá vett gyermek. Mióta Ausztriával a közös uralkodó-ház által kapcsolatba jöttünk, vagyis I. Ferdinandtól fogva, habár névtelenül, de tetteleg mindig léteztek köztte s Magyarország között az e kapcsolatból természetl folyó véd- s dacszövetségnél fogva, közösügyek. Hogy ez a kapcsolat ilyenmü szövetségen alapult, világos példája többek közt az 1687-ik 2-ik és 3-ik törvényczikk, mely mintegy előfutója az 1723-ki ugy nevezett Pragmatica sanctiónak, hol ezt még világosabban kifejezve látjuk. Azonban a közös ügyek, e ma sokak előtt oly ominosus név alatt, csak a 1848-ki 13-ik s 14-ik czikkeben tűnnek fel és ismervék el legelőször. Az életben előbb is megvoltak; de körülírva nem lévén, a hatalom tetszéseként, befolyásunk mellőztével, idegenek által, idegen szellemben, idegen érdekek szerint kezeltettek. A közös ügyi törvénynek ezen visszaélés megszüntése a célja; szabályozza, mi e részben eddig rendetlenül s jogunk sérelmével történt; meghatározza mi közös s mi illeti abból az egyik, mi a másik felet. S ennek az illető felek egyetértésével kell történni, mivel a közösről még a magánéletben is egyoldalulag rendelkezni nem szabad. A dolog tehát magában igazságos; s a törvény csak akkor lenne rosszalható és valóban kárhozatos, ha vele valami alkotmányellenes jogfeladás járna együtt. De ez eset, bár kik állítsák is, korántsem forog fenn, mert a törvény akkép van szerkeztve, hogy általa alaptörvényeink legkisebb csorbulást nem szenvednek; sőt inkább orvosolva van egy baj, mely azokat eddig nyomta; bedugva az a rés, melyen keresztül az önkény, a mikor akarta, hozzájok férhetett. Vajha róla már rég gondoskodtunk volna; ugy az a rendezetlen közösség, melynek Ausztria 300 év óta, minden javadalmát magára ruházta s reánk csak terheit hagyta, nem vitt volna bennünket odáig, hogy mármá az államadósság millióiban, üres kincstár mellett is, kelljen osztoznunk. Valóban, még azoknak is, kik e törvény ellen kigyót békát kiáltnak, azon terveikhez képest, melyekhez erő és pénz kell, saját érde-

kökbén, ezt kellene velünk együtt kívánniok. Akkor aztán lenne valami értelme az izgatási politikának.

Nem folytatom tovább. Azokból, miket elmondtam, minden higgadt gondolkozó, kit semmi szenvedély nem bánt, felfoghatja dolgaink állását s belőlök meggyőződhetik arról, hogy országgyűlésünk jó uton jár s a hazának korántsem vesztére, hanem mindenekben javára működik. Ennélfogva az ország ügyei felett itt-ott csapott nagy zaj nem más, mint vak lárma, mely némi jelentőséget csupán azáltal nyer, mivel belé egy oly hang is vegyült, melynek egykor minden magyar szívvvel, lélekkel hódolni kész volt. Azonban mielőtt most ennek hódolnánk, nem szabad felednünk, hogy azóta, midőn e hang oly mindenható volt, az idők szörnyűmód megváltoztak, s míg az akkor a dicsőség pályájára vezetett, most a bizonyos pusztulás örvényébe hajtana bennünket. A helyzettel, melyet eddig az országgyűlés többsége részünkre békés uton kivivott, a körülményekhez képest, megelégedhetünk; mert habár még sok kívánnivalónk van is, az önálló tevékenység, szabad előrehaladás s biztos fenmaradás legfőbb eszközei, segédforrásai immár kezünkbe letévék, miket onnét, ha azokat hű ábrándokért magunk meggondolatlanul kockára nem vetjük, senki többé ki nem ragad. Minden jel, minden előzmény erre mutat. Az országgyűlési többség a nemzet többségét képviseli; ennek nevében működik, egy oly férfi vezetése mellett, kit a jövőbe látó isteni Gondviselés, úgy látszik, eleve arra rendelt volt, hogy a bekövetkezendő végválság idején ő legyen a haza megváltója, és ki e hivatásának, ahhoz való páratlan bölcsességével s fedhetetlen jellemével mindedig dicsően meg is felelt, mint ezt a részére egymást érve beküldött országos elismerő nyilatkozatok fényesen hirdetik. A fejedelem, már koronás, esküt letett király, bennünk helyzett legerősb bizodalmanak annyi, oly nagy s némelyekben, személyes multját tekintve, majdnem lehetetlennek vélt bizonyítékait adta már eddig, hogy irántunk táplált őszinte rokonszenvéről kétkedni hozzánk nem illő hálátlanság lenne. Ugyanezt mondhatni felséges nejről,

a királynéről is. Nem is hiányzik náluk is ezért a közeliismerés; megyék és városok folyvást ily szellemű hódoló föliratokkal járulnak a trónhoz. Teszik ezt a hosszas számüzöttségökből hazajött véreink; teszik az életre ébredt nemes honvédegyletek is. Kormányunk, a felelős miniszterium, oly kiszemelt férfiakból van egybeszerkeztve, kiknek képessége, politikai jelleme, szeplőtlen hazafisága s fáradhatlan buzgósága minden kifogáson fölül áll és kik roppant teendők halmazát tekintve, fényes tisztök elfogadásával, mondhatni, majdnem mindnyájan a hazának oly nagy áldozatot hoztak, a milyent senki nem. Hogy mégis találkoznak köztünk emberek, kik e terhes állásukat még megkeseríteni is szeretnék azzal, hogy őket minden léptükön kiméletlenül gáncsolják, kedvökre csipdesik, mardossák s még a szokásos czimet is, melyet magok soha nem kerestek, sem nem követelnek, rájuk gúnykép alkalmazzák — azon csudálkoznunk nem kell, miután ezt azok teszik, kiknek az ily kapczáskodás szokott mesterségök és kik azt 1848-ban a Battyáni-miniszteriumon is (még magát Kossuthot sem kimélve) csakugy gyakorolták, mint most üzik gróf Andrásyn és társain. Ámde a józanul ítélő nagy közönségnél miniszteriumunk hitele is erősen áll; mint ezt az irányukban is naponként előforduló bizalomnyilatkozatok bőven tanusítják. Szóval: mindaz, amit eddig az országgyűlése tett és határozott, a nemzet által elébe kitűzött czél szerint történt és ez a czél a kiegyezkedés. Ezzel mindent elérhetünk: nála nélkül semmit. Ennek utját a Deákpárt bölcse megfontolással előkészítette, eddig sikerrel folytatta s ugy hiszi folytathatni tovább is: az izgatók a dolgok menetét ez ösvényről leterelni s oda, hol magokat tájékozni sem tudják, a vak véletlen terére áterőszakolni akarják, melyen, a reactio százfejű hydrájának öröme, azt mi már jóvá van téve, sőt többet, sőt mindent magunk — de csak magunk! — végkép elronthatunk. — Arad, szeptember 15-én 1867.

Fábián Gábor,
aradi képviselő.

